

GELLÉRI MÓR: A SKANDINÁVIAI FÉLSZIGET EZIDEI KIÁLLÍTÁSAI

BALTI KIÁLLÍTÁS MALMÖBEN

Svédország kultúrája előtt kalapot kell emelni. Ez a nagy léptekkel előrehaladó nemzet a kultúrát előmozdító eszközök minden régi és új fajtáját céltudatosan veszi igénybe s ezek között a kiállításokat is. Az ország fővárosában volt már nagyszabású országos kiállítás 1897-ben s azt kisebb arányokban ugyancsak Stockholmban megismételték 1909-ben, mely utóbbiról a magyar közönségnek annak idején beszámoltam. Most egyik legnagyobb svédországi vidéki város vállalkozott egy nagyszabású kiállítás dicsőségét ki- küzdeni, ami az eddigi eredmények szerint szépen sikerült is. Nagyon helyes az az elv, hogy a kiállításokat is decentralizáljuk, mert éppen a malmői mutatja, hogy a vidéken is van elég ambíció és erő ilyenek rendezésére. Maga a város — Malmönek kerek számban 100.000 lakosa van — mindent megtett, amit a kiállítás érdekében tehetett; 300.000 svéd koronát adott a kiállítás támogatására, 700.000 korona biztosítéki alapot hozott létre a netaláni deficit ellensúlyozására, javította közüzemeit és gyönyörű területet bocsátott a kiállítás rendelkezésére. Ezt a nagy területet, mely 51,6 hektárra terjed (az ezredévi kiállítás 70 hektárt ölelt fel), Boberg ismert jónévű svéd építész rendezte és építette be, akinek a kiállítási építkezések terén már nagy sikerei voltak. Ő építette a párisi kiállításon is a svéd pavillont.

A kiállítás általános hatása vegyes benyomásokat kelt. Van sok igen sikerült részlete. Alapeszméje egy középkori, várszerű épület, de lehet, hogy valami ehhez hasonló monostor udvara, a központon végighúzódó magas, itt-ott kétemeletes falakkal. E körül csoportosulnak a főépületek és így a főudvar, melyet e falak dominálnak, kissé nyomott hangulatra készíti a szemlélőt. Azután van egy második udvar, egy harmadik épületcsoport és két nagy tó. Mindez szép és festői, de megzavarja az áttekintés könnyűségét. A főudvar közepén van egy 87 méter magas, fából készült torony, melyre a város nagyon büszke, mert fából ilyen magas tornyot még nem építettek sehol. Ez a torony, melyet tulajdonképpen a béke és az együttműködés dicsőségére létesítettek (ebbe az együttműködésbe

a német és az orosz is bele voltak még számítva), a nagyvendéglő területét díszíti; a tetejéből szép kilátás nyílik egész Koppenhágáig, amit a felette nagyszámú látogatók közül sokan szoktak kiélvezni, habár a torony tetejéig 380 lépcsőt kell elintézni. A kiállításnak különben egyik nagy előnye, hogy a belföldiek rendkívüli érdeklődést tanúsítanak iránta. A vidékről ezrével keresi föl a néps hétköznapiokon is zsúfoltsággal kell megkülzdeni a tanulmányozás céljából erre járó idegennek.

A főudvar legkiválóbb épülete, az iparcsarnok huszonkétezer négyszögméter területet ölel föl, tehát állítólag a világ legnagyobb faépülete. Igaz, hogy olyan, mint egy hombárszerű raktár, mely azonban gazdag és változatos tartalommal van tele, épp úgy a gépcsarnok 12.000 négyszögméter területtel. E kettő közé van bekelve az ünnepélyek csarnoka, mely egyúttal kongresszusi ülésterem és amelyben háromezer ember kényelmesen elfér. A főudvarról nyílik a „nemzetek utcája“, melynek mentén Németország, Dánia és Oroszország, vagyis annak a három vendégállamnak épületeit találjuk, melyek Svédországon kívül a Balti-tenger által érdekelve vannak. Ettől a három épülettől eltekintve, a kiállítás svéd jellegén élénken domborodik ki és szinte kétségtelen, hogy Svédország egymaga is jól betöltötte volna az egész kiállítási területet, melyet amúgy is dominál. Az arány, melyben a vendégnemzetek résztvesznek, a következő: a dánok épülete 7500, az oroszoké 2500, a németeké 22.000 négyszögöl területtel bír. Az épületek tartalmát külön ismertetni nem tartozik egy futólagos szemle keretébe; de néhány vonással mégis jellemezni kell az épületek belső értékeit. A dánok nagy csarnoka, amely egy régi dán nemesi kúria típusával bír, e szorgalmas nép iparát és fejlődő gazdaságát mutatja be. Képet nyújt a dán szociális intézményekről, a fejlett oktatási viszonyokról, a tengeri kutatások eredményeiről, az erdőviszonyokról és ezzel kapcsolatban az állatvilágáról. Külön osztály foglalkozik Grönlanddal, melyben Dánia tudvalevőleg beható kutatásokat végzett. Nagyon kedves Dánia egy kisebb pavillonja, mely az ország műiparának javát tünteti föl porcellánban, üvegben, textiliparban, lakásberendezési cikkekben és némi ötvösmunkában. Oroszország kisebb arányú épülete a Kreml alapmotívumainak fölhasználásával épült. A németek csarnoka majdnem tízszer akkora. Az oroszok főleg a

kaucsuk- és gummiipart, a szeszes italok iparát (melyből kolosszális piramist építettek) és a háziipart mutatják be. Nagy helyet foglal el a pavillonban a petroleumipar összes melléktermékeivel, továbbá a szibériai bányák gazdag produktumai, melyek láttára részvétellel gondolunk azokra a rabszolgákra, kiknek keserves munkája e kincseket napfényre hozta és feldolgozta. A háziiparra visszatérve, megemlíti, hogy ebben a faföldolgozás, a textilipar, főleg a hímzés és szőnyegkészítés kér magának elismerést. Új ebben a csoportban a szarufeldolgozás és imitálás, melyekből a női hajdíszre alkalmas cikkek emelkednek ki. De a műipar is képviselve van az orosz házában. Sok régi lakásberendezést találunk Nagy Péter cár idejéből, női ékszereket és sok díszfárgyat a kolostorok régi kincstárából. — Németország hatalmas csarnoka külsőleg a modern nagy áruházak jellegét öltötte magára. Belsejében szinte duzzad az ipar ereje és hatalma. A kiállítási technika is sok újat mutat. Például Krupp acélárúinak tömegét vizsgálva, tudni kell, hogy mindazt a sok érdekes dolgot, ami itt kiállítva van, a nevezett gyár egy óra alatt tudja előállítani. A vasúti osztályban nyolc teljes vonat mutatja a vasútépítési ipar óriási haladását. Egyes vonatok előtt a „Mammuth“-nak nevezett hatalmas mozdony arat általános elismerést. A rendkívül kifejlett német automobilipar is csodálatot kelt, egyesek azt állítják, hogy ez a csoport képezi a kiállítás clouját; persze udvariasságból ezt a szerepet át kell hátrítani a német császár kadinai cserepeire, melyek igyekeznek az iparművészet színvonalát is megközelíteni. A német gépekről különben, melyek közül különösen a dinamó- és villamosgépek okoznak feltűnést, azt lehet konstatálni, hogy ezek a modern gépek sokkal többet jelentenek, mint a közönséges, sablonosan dolgozó gépek, mert az emberi okosság és a kutató ész elmésen központosította bennük ezer és ezer kézműves hasznos munkáját. Ezek a gépek az emberi elme diadalát, a modern technikai haladás kultúrmunkáját képviselik. Németország ezenfölül a termelés minden más ágában is sikereket aratott ezen a kiállításon is. Hiszen a német ipar óriási fejlődése eléggé ismeretes a legutóbbi német speciális és általános nemzetközi kiállításokból. Ebben a rohamos és céltudatos fejlődésben rejlik Németország nagy ereje és hatalma, melyet méltán irigyelhetnénk tőle, ha nem volna más a föladatunk. Tudniillik nem az, hogy összetett kézzel irigyeljük más államok ipari téren elért sikereit, hanem az, hogy tettekre kész energiával kövessük az inspiráló példát.

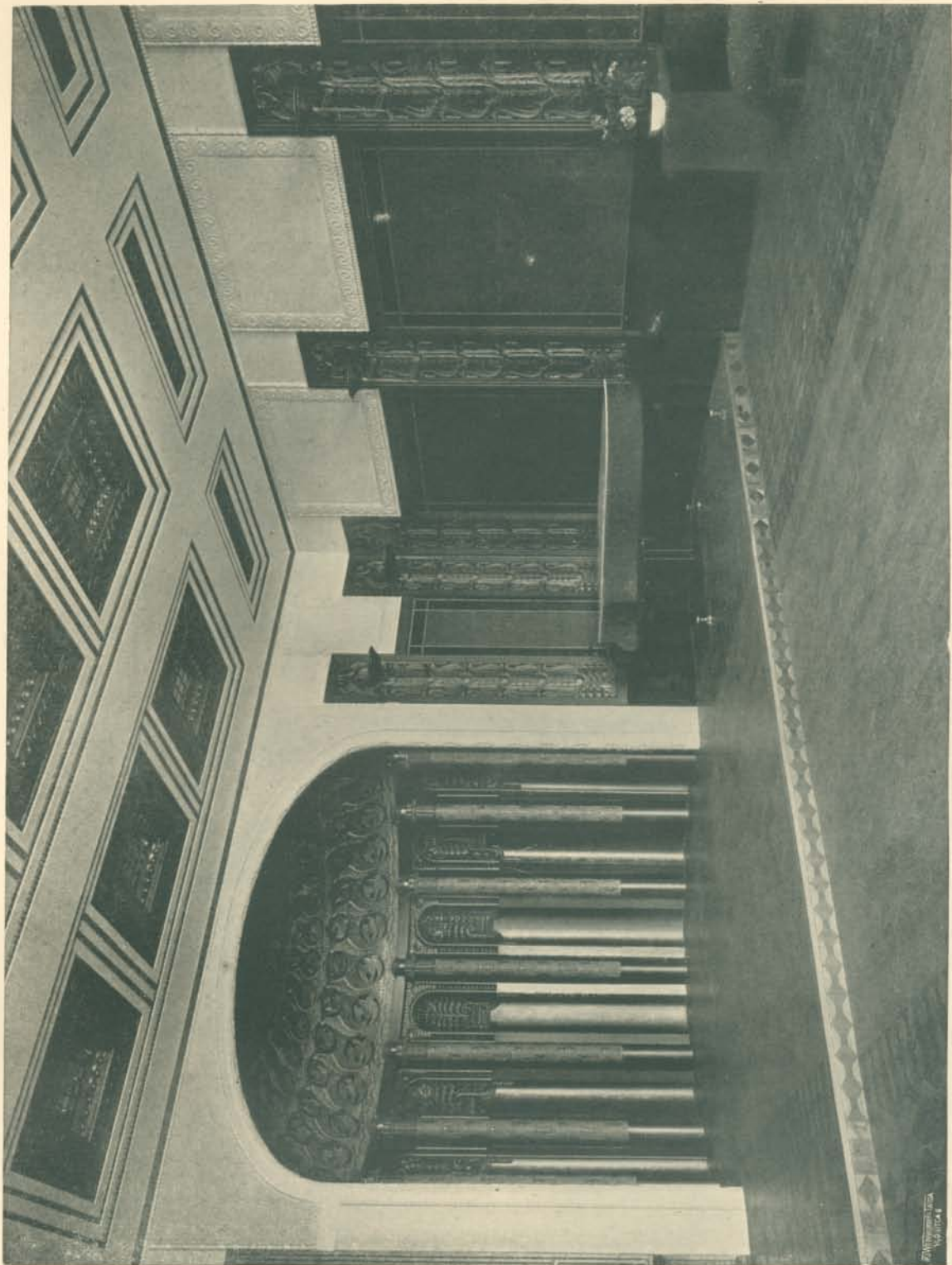
Svédország céltudatos és gyors fejlődésének igazolására egy-két számadatot sorolok föl. A svéd népnek 1870-ben alig húsz százaléka foglalkozott iparral és kereskedelemmel, ma több mint ötven százalék tartozik a kereseti ágak üzöi körébe. Árúcsereje az idegen népekkel negyven év előtt 490 millió volt, ma 1800 millió korona. A balti kiállítás hatalmas csarnokai végig bizonyítást tesznek Svédország nagy haladásáról az ipar és a termelés minden ágában. A gépgyártásban — nagy szó — vetekszik Németországgal. A svéd gépipar ma már 24 millióval többet exportál, mint amennyit behoz. Gőz- és villamosgépeket 1,100.000 lóerőig gyárt évente és ebből 750.000-et a vízierő állít elő. Óriásinak mondható továbbá az ismert svéd faipar, mely a faértékesítés minden ágára kiterjed. Fából és faipari tárgyakból Svédország évente 200 millió korona értéket exportál. A faipari termelés értéke az utóbbi időben évi 315 millió korona volt, ami nem is hihetetlen szám, ha figyelembe vesszük, hogy Svédország területének a fele erdőkből áll. Domináns szerep jut a sport- és turistaiparnak, az ezekkel kapcsolatos felszereléseknek. Sok elismerést arat még a svéd üvegipar és a nagyszabású halászfai pavillon, melyet egy svéd akvárium tesz érdekessé. Rendkívül tanulságos a svéd háziipar, mely a magyar iparművészeti múzeumban 1909-ben rendezett speciális kiállításából nálunk is eléggé ismeretes. Ez is rohamos fejlődésnek indult, aminek főokát abban találjuk, hogy Svédország legelső művészei ambícióval dolgoznak a háziipari minták finomításán úgy, hogy a háziipar sok helyütt már a műipar magasabb régióiba emelkedik. Ez hozta létre e kiállításon a külön műipari pavillont, melynek tartalma igazán élvezetes minden műértő szemlélőre. Bútor, textilárúk, ideértve a hímzést, a csipkét, a szőnyeget, fa- és fémipari munkák, üveg és agyag, mind dokumentálják azt az előkelő stílust, a színek élénk, harmónikus hatását, mely még a szecessziós mintákban is megnyilvánul. A műipari csarnokkal szemben, a kisebbik tő másik partján van a művészet gyönyörű palotája, mely előkelő építészeti stílusban épült. Művészi szempontból a legsikerültebb épülete a kiállításnak; szoborcsarnokán kívül mintegy 50 kisebb-nagyobb szoba foglalja magába a balti népek képzőművészetét. A tárgyak értéke meghaladja a 8 milliót. Itt is nagyon előkelő helyet foglalnak el a németek, alkotásaik közül Menzel, Stuck, Feuerbach, Lenbach, Oberländer és Defregger művei állnak első helyen. De a svédek is felköltik a figyelmet, Zorn, Liljefors, Jenő főherceg és

295.

295. A darmstadti művészeti kiállításból: Prof. Albin Müller: Zeneterem. Készítette Trier József.

295. Kunstausstellung in Darmstadt: Prof. A. Müller: Musiksaal.

296.

296. Darmstadti művészeti kiállítás: Prof. Albin Müller
A hesszeni nagyherceg részére készült zeneterem.

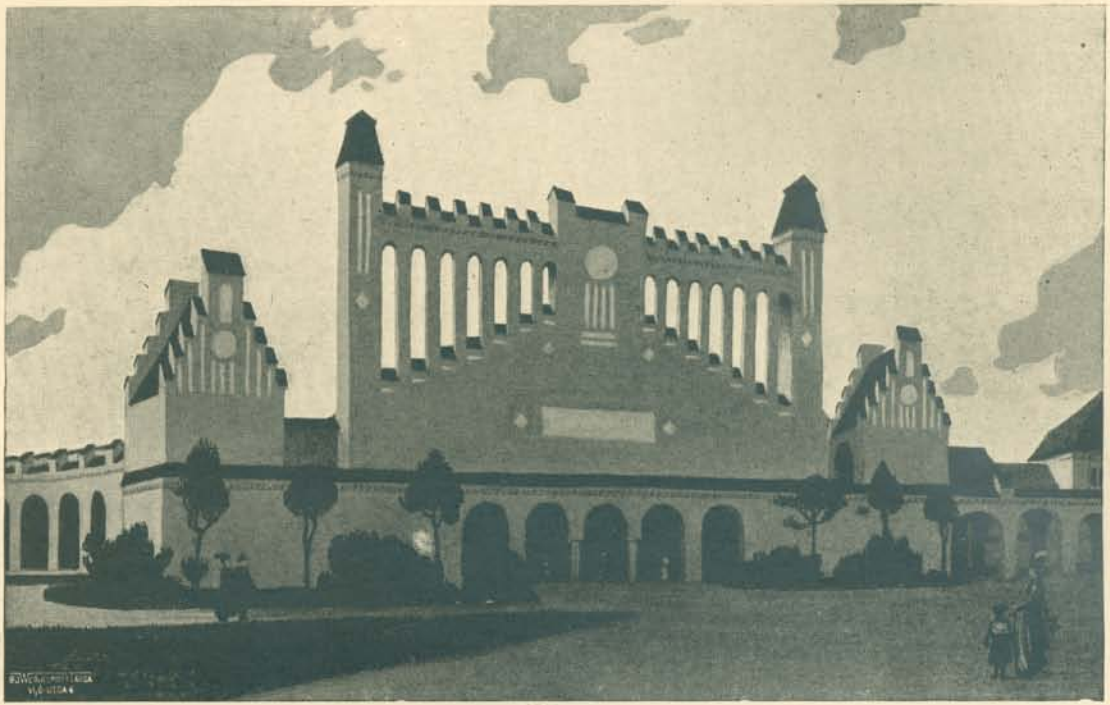
296. Kunstausstellung in Darmstadt: Prof. A. Müller:
Musiksaal des Grossherzogs von Hessen.

297.

297. Darmstadti művészeti kiállítás: Prof. Albin Müller:
A hesszeni nagyherceg részére készült zeneterem apszise.

297. Kunstausstellung in Darmstadt: Prof. A. Müller:
Apsis im Musiksaal des Grossherzogs von Hessen.

298.

299.

298—299. Boberg Ferdinand: A malmői balti kiállítás nagy udvara és annak részlete.

298—299. F. Boberg: Der grosse Hof der Baltischen Ausstellung in Malmö.

Larsson kiválókat alkottak. Mint kiállító emelte az összhatást Margaréta trónörökösne is, akit a művészek szívesen soroznak előkelő gárdájukba.

A kiállítás művészi miliójából meg kell még említeni a „trónörökösne virágos útját”, mely ragyogó színpompájával hat, a mesterséges hegyet, mely 18 m. magas, a nagyvendéglőket, melyekben egyszerre több ezer ember étvágyát lehet csillapítani. A nagy tó körül, melynek területe 125.000 méter, a vigadók attrakciói csoportosulnak. De a komoly tartalomtól ki kell még emelnünk a nők „Arsta” pavillonját. A női jogok, a női munka első úttörője, Brémer Friderika ugyanis Arsta nevű kastélyából irányította a svéd nők mozgalmait. Kegyeletből a női mozgalom eredményeit ennek a szerény kastélynak a mintájára létesített épületben mutatják be. Az épületet egy 16-ik századbéli virágos kertbe helyezték, melynek világos, derűs színei kedvezőre hangolják a szemlélőt. A nők kiállítása mutatja, hogy egyes nagy svéd városokban a nők 40 százaléka bír kereső foglalkozással. Kimutatja a kereset növekedését s eszerint nem ritkaság, hogy a nők állami hivatalokban 3—4000 korona fix fizetést kapnak. Az egyetemet az utolsó harminc év alatt 1794 nő látogatta sikerrel. (Svédországban több száz női fogorvos működik.) De legtöbb eredményt a nők a háziiparban, az iparban és a művészetben érték el. Erről persze a pavillon szemléltető módon számol be, aminthogy bemutatja a nők szociális intézményeit, egyleti életét, tevékenységét a humanizmus száz és száz alkotásában. A csarnok első emeletén van egy fényesen berendezett női klub, melynek festményeit mind nők festették, melynek könyveit (a klubban ugyanis komoly könyvtár is van) nők írták s mely mellett beszámolót találunk arról az eredményről, melyet a nők „felszabadítása” körül eddig elértek. Persze a többi termekben a nőies foglalkozások eredményei is megvannak, nevezetesen a nők munkája a gyermeknevelés, a betegápolás, a jóléti intézmények vezetése körül és az erkölcsi élet, a józanság, főleg az antialkoholizmus terén. A csarnok összes berendező munkáit női kézművesek készítették, nők vezetik a jeles vendéglőt is. És aki végigsétált a termeken, hálás elismeréssel hódol a svéd nők energiájának s azoknak a nőegyleteknek, élükön a Brémer Friderika szövetséggel, amelyek a kiállításnak ezt az érdekes részét oly ügyesen rendezték.

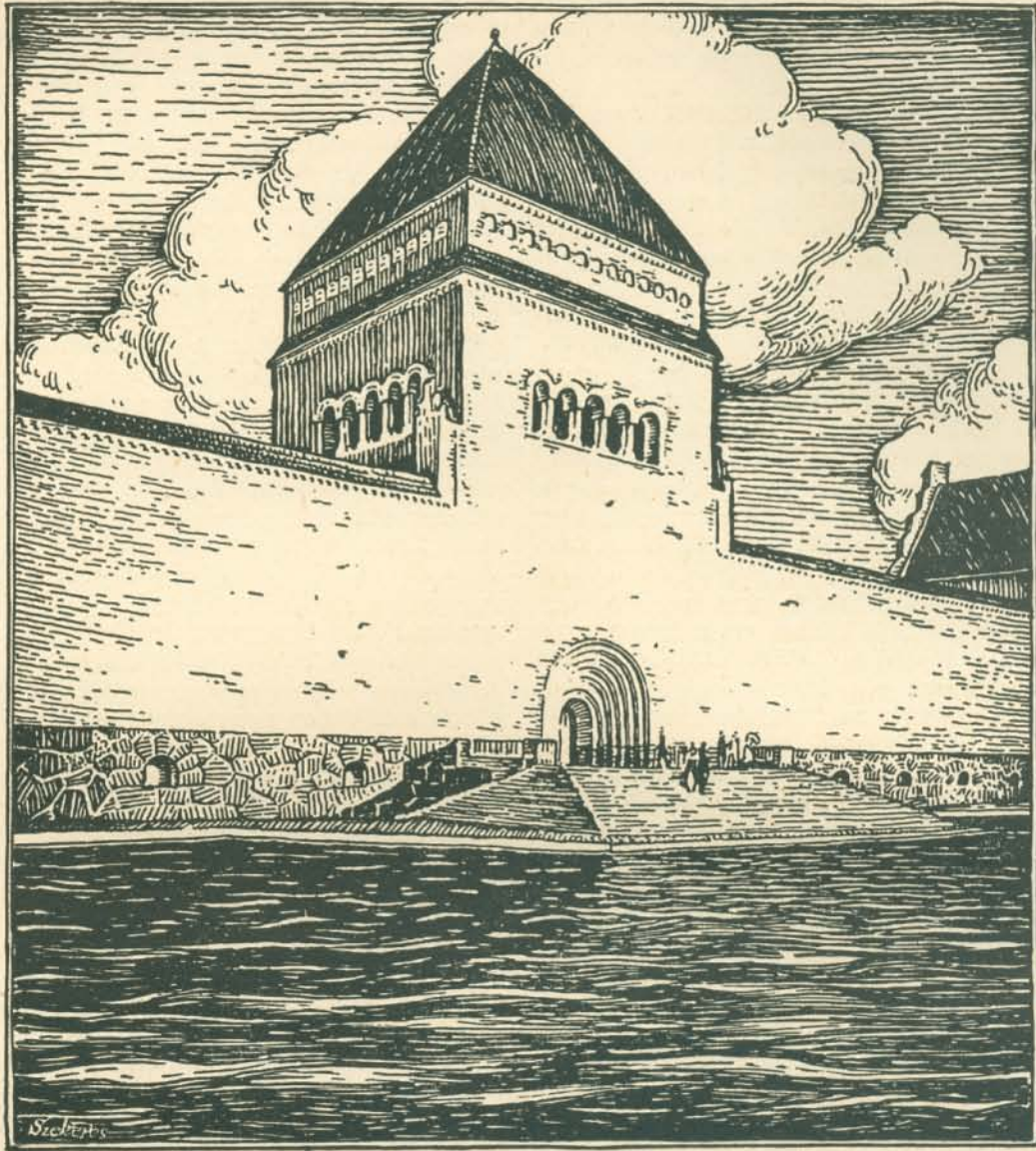
Még néhány számot a kiállítás költségeiről, amelyek a kiállítás terjedelméről és értékéről is adnak némi tájékozást. Nem számítva

a három vendégállam csarnokainak, ezek berendezésének és üzemeltetésének költségeit, épületekre kiadott a kiállítási bizottság 1,740.000 koronát, földmunka, vízellátás mintegy 250.000 koronát emésztett föl, parkozás, növényzet, vasút stb. 244.000, biztosítás, reklám, világítás 400.000, az üzemi költségek 1,400.000 koronára vannak előirányozva. A bevételek előirányzata a következő: belépőjegy 900.000, térdíj 560.000, sorsjáték 1,560.000, szubvenciók 1,015.000 K; a kiállítás összes költségei — nem számítva az egyes államok és kiállítók költségeit — közel négy millió svéd koronát fog fölemészteni. (Az ezredéves kiállítás költségei 5 millió 200.000 magyar koronára rúgtak, a malmói kiállítás tehát költségek tekintetében nagyon közel áll a mi emlékezetes millenniumi kiállításunkhoz.) Természetes, hogy az időközben beállott háború visszahatással lesz a kiállítás anyagi sikerére, ami kár, mert az a körültekintő figyelem, az a sok igyekezet és szakértelem, amelyet a rendezőség tanúsított, teljes sikert érdemelt volna. Az erkölcsi sikert azonban minden tényező elismeri és ebben nagy érdeme van a kiállítás igazgatójának, Bendix úrnak, aki az 1885-iki országos kiállításunkon kezdte meg kiállítási praxisát. E kiállítás keretében rendezte ugyanis Bendix úr a svéd mezőgazdasági csoportot. Azóta is megfordult nálunk s amit itt és más külföldi kiállításon tanult, azt ügyesen és nagy hozzáértéssel érvényesítette már az 1909-iki stockholmi és a mostani malmói kiállításon. A malmói kiállítás sikerében tehát legelső sorban neki van oka gyönyörködni. De mindenki másnak is, aki a kiállítások fejlődését kellőképpen méltányolni képes és aki az értéket az értéktelentől kiállítási valutában is meg tudja különböztetni.

NORVÉGIA JUBILÁRIS KIÁLLÍTÁSA

Norvégia kulturális törekvései is teljes szimpátiát érdemelnek. Az emberek puritán egyénisége, józan törekvése, munka- és szabadság-szeretete egyenként és együltvéve fölkeltek a távolabbi figyelmes szemlélő érdeklődését és őszinte rokonszenvét. És fokozzák ezt ama szellemi nagyságok megértése, akik mint Ibsen, Björnson, Grieg, Hans Dahl, Tiedemann, Nansen, Amundsen stb. a norvég földből fakadtak és a norvég kultúrának szereztek becsülést az egész világon.

Éppen száz éve, hogy Norvégia függetlenítette magát Dániától, melynek 400 évig volt alárendelt tartománya. E százados évforduló alkalmából nemzeti kiállításon mutatja be Nor-

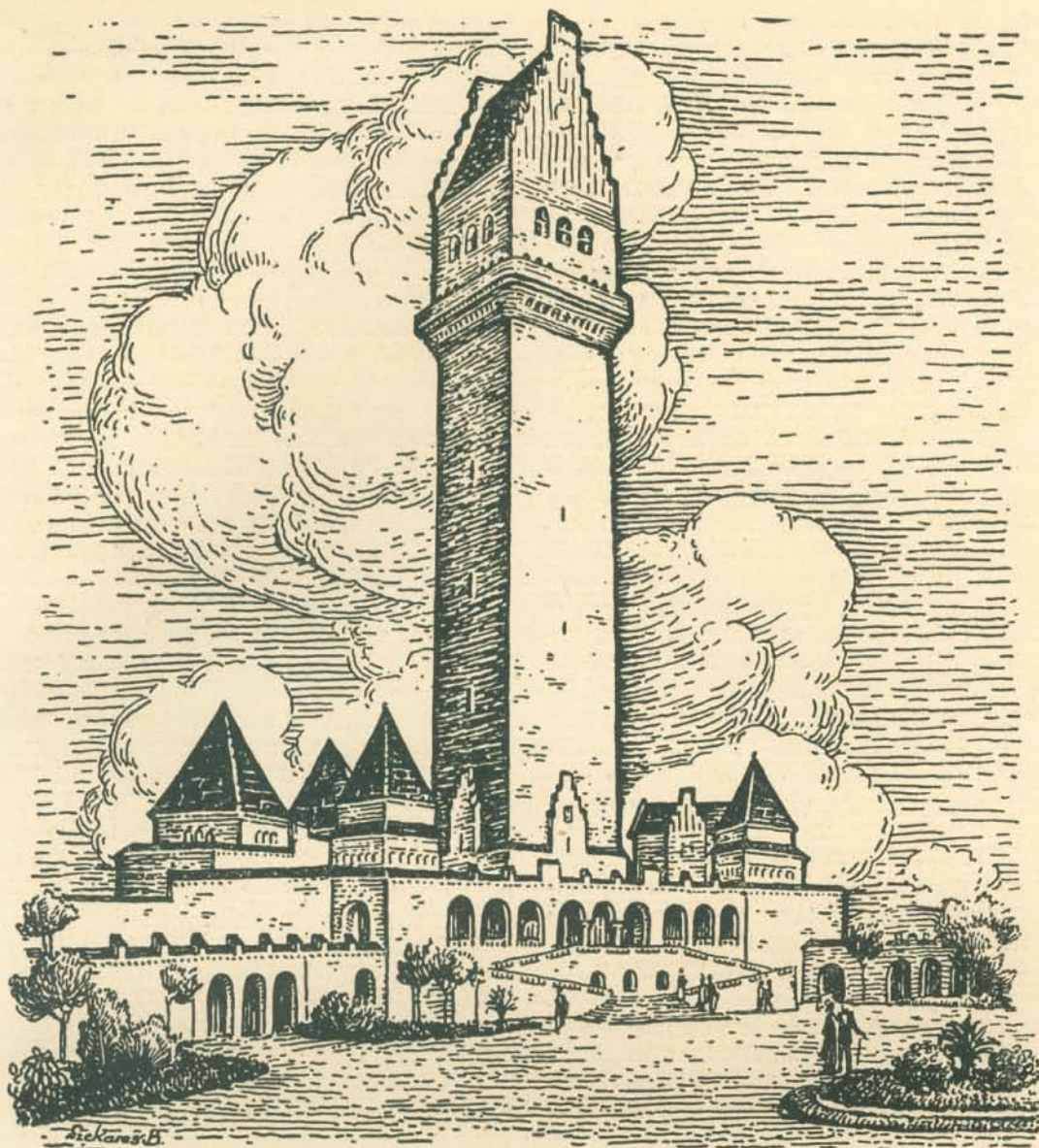
Boberg Ferdinand: A malmói balti kiállítás műcsarnoka.

Ferdinand Boberg: Die Kunsthalle der Baltischen Ausstellung in Malmö.

végia a kultúra és produktív erőinek minden téren való haladását s összhangzatosan országa és népe fejlődését. 1905 óta Norvégia nemcsak független, hanem önálló állam is lett, ami még jobb alkalom nagyban kifejtett nemzeti önértetének hatalmas érvényesítésére. Néhány adat mutatja, hogy a száz év, melyet Norvégia jubilál, milyen eredményeket biztosított a szorgalmas norvég népnek. Így például 1911-ben Norvégia egész külkereskedelmének az értéke 452·3 millió korona volt, mely összeg 1912-ben 861·4 millióra emelkedett. Az export ugyanez idő alatt 165 millióról 336 millióra emelkedett és folyton emelkedőben van. A kultúra terén való hala-

dása eléggé ismeretes. Szociális intézményei mintaszerűek, az egyetlen ország, mely a nők egyenjogúsítását valósággal keresztülvitte és nekik az aktív és passzív szavazati jogot már tényleg biztosította. Az éjféle nap és a fjordok hazája most már nemcsak e specialitásairól és híres kirándulólhelyeiről ismeretes, hanem iparról és kereskedelméről, irodalmáról, művészetéről és számottevő nemzetközi [forgalmáról is.

A nemzeti kiállítás élénken igazolja, hogy Norvégia komoly sikerekről tud beszámolni. Nem úgy értem, hogy konkurrálni tudna minden téren szomszéd államaival, hanem úgy, hogy nem mult el az idő fölötte hiába és

Boberg Ferdinand: A malmói kiállítás nagy tornya (87 m. magas).

Ferdinand Boberg: Der grosse Turm der Baltischen Ausstellung in Malmö.

hogy igyekezett a produkció minden ágában erejét és tehetségét a viszonyok korlátai között lehetőleg érvényesíteni.

Maga a kiállítás elrendezésénél és áttekinthetőségénél fogva igen sikerült. Nem olyan grandiózus, mint a malmói, de több benne a levegő, a világosság, az áttekinthetőség és a rendszer. A kiállítás építését Bull Henrik műépítész vezette Jensen, Jacobsen és Nielsen jeles kollégái támogatásával. Nekem úgy tetszik, hogy e kiváló műépítők a müncheni állandó kiállítás stílusára támaszkodtak, vagy legalább is a müncheni stílussal egy irányban haladtak. Nem keresték a monumentális hatás kétes hatásait, inkább az egyszerűséget,

a célszerűséget, az olcsóságot, anélkül, hogy a szép és a jó eszményeit mellőzték volna. A homlokzatok színes halványsága elég puritán, a falak szürkfehér díszét némileg élénkíti a tetőzetek halványzöldes színe. Ahol lehet, az épületekre művészi reliefeket alkalmaztak, amelyeknek képe ügyesen díszíti a kiállítási katalógust és a szemnek tetszetős a virágok színes változata, melyek a kiállítás főtereit és útjait élénkítik, díszítik. A jó szobrok sem ritkák a kiállítás területén. Egyetlen magasság dominálja a kiállítás belsejét a tópart közelében. A vendéglő közepére helyezett kettős kilátótorony, amely azonban építészeti szempontból semmiféle nevezetes-

séggel nem bír. De azért el lehet mondani erről a kiállításról, hogy bár külön-külön egyik épülete sem imponáló, mindegyik tetszetős a maga puritán egyszerűségében és a két főudvarban, mely az összes főépületeket magában foglalja, semmi sincs, ami a harmóniát megzavarná. Ami a tulajdonképeni kiállítás függelékét, a mezőgazdasági és időleges kiállításokat illeti, ezek már inkább a sablonokon épültek föl, az ismert régi német jelszó szerint: billig, aber schlecht. Meg kell jegyezni, hogy a kiállítás nagyon szét van szórva; összesen 50 hektár területet vesz igénybe, tehát alig valamivel kevesebbet, mint a malmói nagy kiállítás. Természetesen az időleges és az állatkiállítások épületeivel együtt, melyek szintén szét vannak szórva. Ezekon fölül egy más helyen, mintegy tíz percrenyire ettől a kiállítástól, külön hajózási és halászati kiállítás emelkedik, mely Norvégiának ezt a két főfoglalkozását minden változataiban felöleli és amelyet az e szakmabeli legjobb kiállítások között számottevőnek kell elismerni úgy bőséges tartalmánál, mint ügyes elrendezésénél fogva is.

A kiállítás főbejárata az első udvarba vezet, melynek jobboldalán a nép szorgalmának termékeit rejtgetei magában egy jócskán elhúzódozó szürke épület. Itt is bizonyosságot szerezhethünk róla, hogy a norvég nép szorgalmas, tehetséges, produktív, hogy a zordon vidékek lakói is hasznukra fordítják a házi foglalkozások egész sorozatát. Összehasonlítást a többi népek és országok háziipara között vonni nem szükséges. Itt is túlnyomó a napi szükséglet számára való termelés, de nem hiányzanak a művészi törekvések sem. Ezek javának előkelő hely jutott a műcsarnok elő részében. Ugyanis itt is érvényesítve látjuk a modern irányzatot, melynél fogva a képzőművészet szoros kapcsolatot kíván létesíteni és fenntartani a műiparral, melyet egyenrangúnak tekint és vele együttes kiállításban kíván bemutatkozni a közönségnek. A műipar itt csak egy nagy termet tölt be, de amit a háziipari tárgyakon kívül üvegben, kerámiában, lakberendezési cikkekben, textilárúknban és ötvösművekben nyújt, az — ha nem is befejezett művészet — de a jól megindított kezdetnek igen biztató bizonyítékait képviseli. Van a művészeti csarnokban egy retrospektív kiállítás is, mely azonban elsősorban a norvégeket érdekli. A szecesszió (hivatalos nevük a „14-esek“, ad normam „8-asok“) egy külön pavillonba vonult, de itt se zavart sok vizet. Pedig az északi extravaganciákat eléggé aláhúzza.

Ha monumentális épületeket nem is találunk, van három, melyekről nagy terjedelműknél fogva is meg kell emlékeznünk. Az

egyik a nagy hangversenycsarnok, mely 5000 embert fogadhat magába (a pódiumán egyszerre 1700 énekes zengte el a megnyitó himnuszt), a másik a gépcsarnok, mely szintén arról tanuskodik, hogy a norvégek a termelés legnehezebb területén is térfoglalásra és önállóságra törekednek. Ebben nagy segítségükre van a sok hatalmas vízierő, melyet nem hagynak kihasználatlanul. Az iparban kihasznált vízierő meghaladja a hét millió lóerőt. A gépcsarnok egy részét a bányászat foglalja el, melynek termelését egy ügyesen szerkesztett akna-láncolatban mutatják be. Harmadik nagy épülete a kiállításnak az erősen modern stílusban épült és 11.000 négyzetméter területre kiterjedő iparcsarnok, mely tetszetős külsejével is imponál. Ebben a nagy csarnokban igen tiszteletreméltó sikerekkel találkozunk a vas- és fémipar, az üveg- és agyagipar és a vegyészeti ipar terén. Salétromot például 70.000 tonnával produkál Norvégia, mely e cikket világlejtelenségűvé fejlesztette; jelentékeny a kalciumkarbid, a papirosipar és a faanyag feldolgozása. Maguk a norvégek elismerik, hogy nem akartak e kiállítással nagyozolni. Mindentüket úgy mutatják be, amint ma van, hogy maguk is tiszta képet nyerjenek arról, ami van s még inkább arról, ami nincs. Tudni akarják: hol és miben kell produkciójukat javítani, mit kell pótolni abból, ami még primitív és hogyan kell megteremtteni azt, ami még egyáltalán nincs. Ez

Divéky József: Belső címlap.

Innentitel.

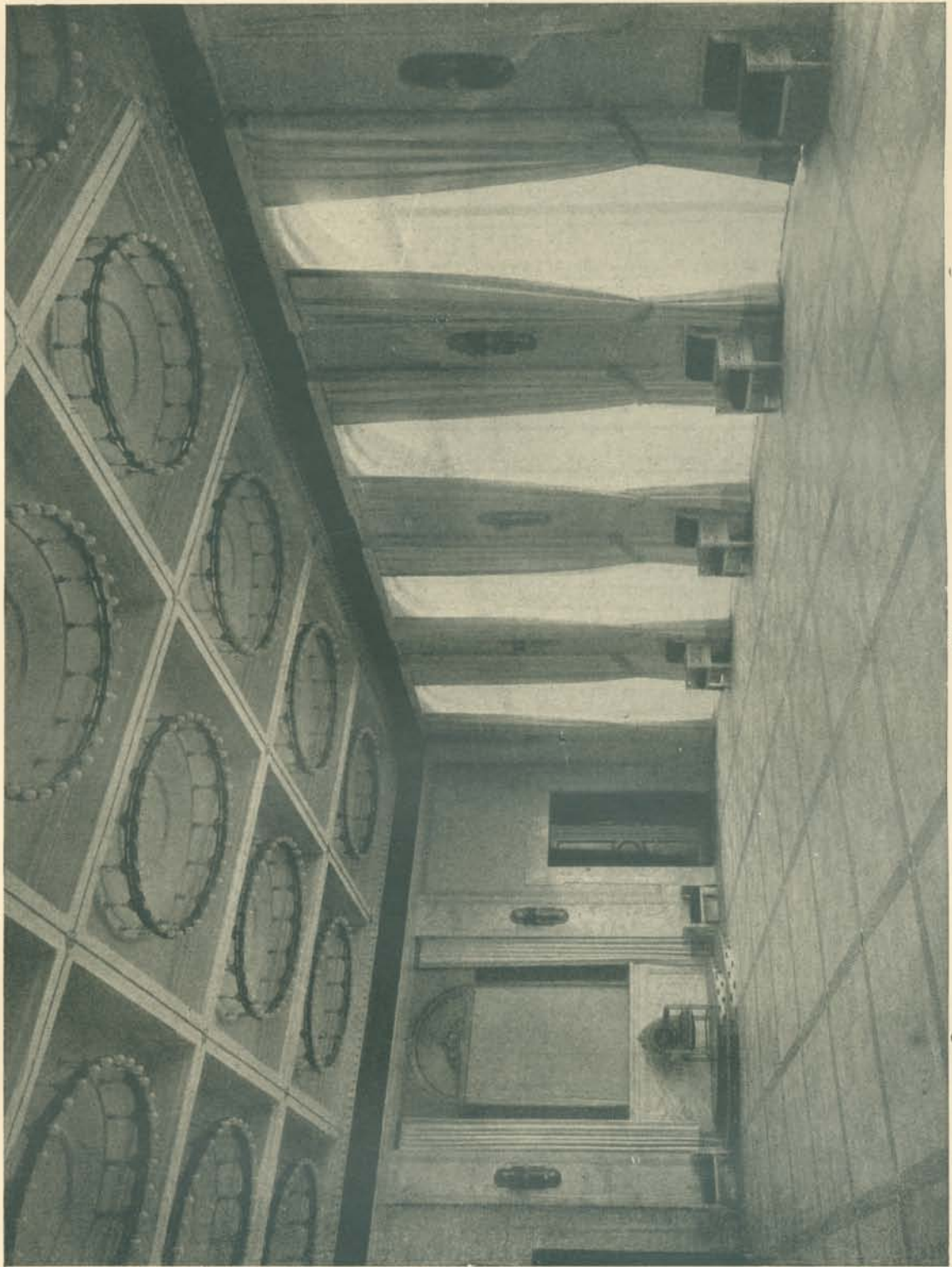

300.

300. P. Behrens: A német nagykövetség palotája Szentpétervároft. Elpusztították 1914. aug. 5-én. A Deutsche Kunst u. Dekoration 1915. X. számából, a kiadó engedelmével.

300. Prof. P. Behrens: Die am 5. Aug. 1914. verwüstete kaiserlich deutsche Botschaft in St.-Petersburg. Aus dem X. Heft 1915. der Deutschen Kunst und Dekoration. Mit Genehmigung des Herausgebers.

409

301. P. Behrens: A szentpétervári német nagykövetség trónterme.

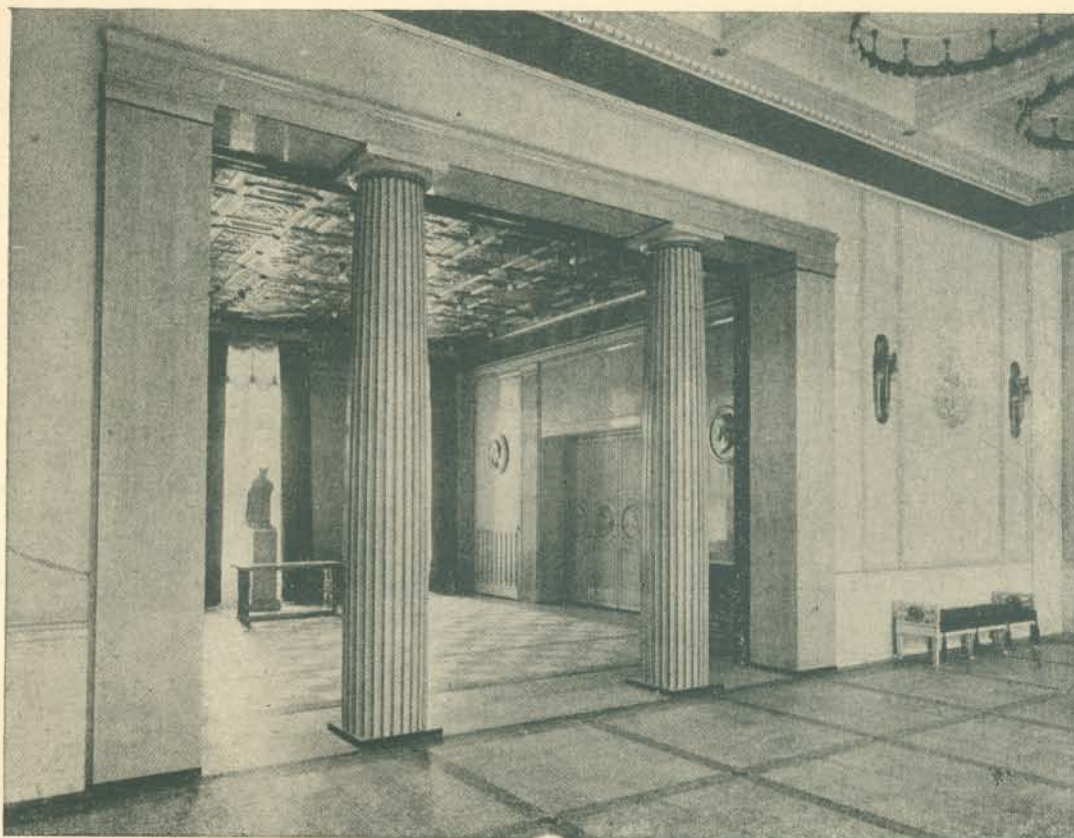
301. P. Behrens: Thronsaal der kaiserlich deutschen Botschaft in St.-Petersburg.

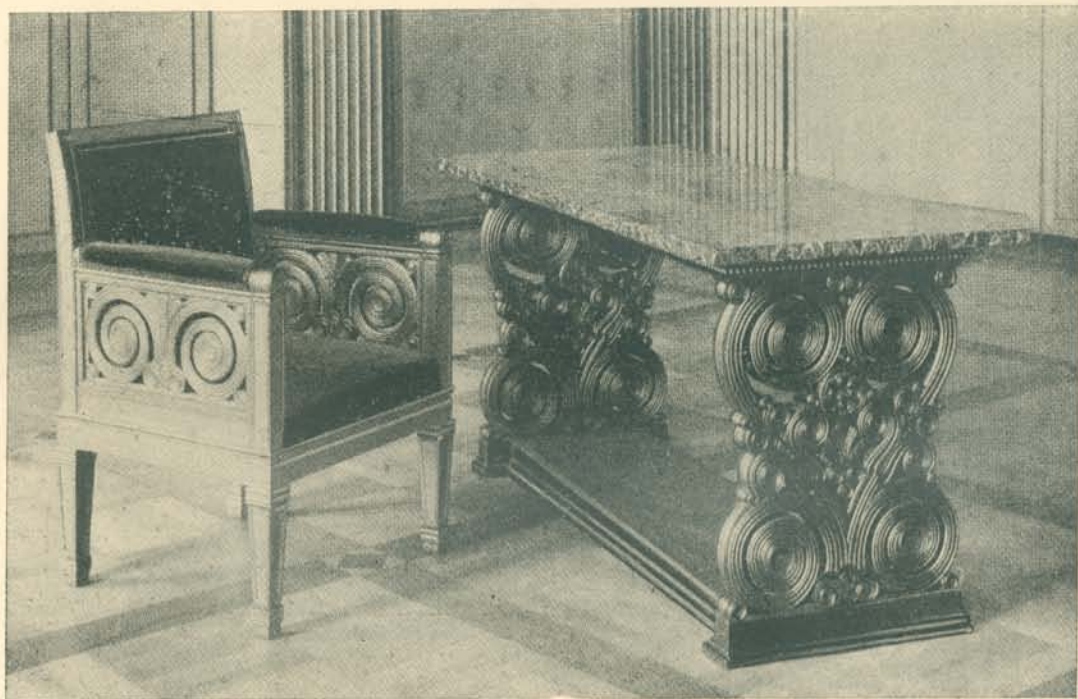
302.

302. P. Behrens : A szentpétervári német nagykövetség földszinti csarnoka.

302. P. Behrens : Erdgeschoss. Haupthalle der kaiserlich deutschen Botschaft in St.-Petersburg.

303.

304.

303-304. P. Behrens: A szentpétervári német nagykövetség fogadóterme és bútora.

303-304. Empfangsraum und Möbel in der kaiserlich deutschen Botschaft zu St.-Petersburg.

komoly beismerés a máról és céltudatos program a jövőre. Mert aki tanulni akar, az tudni is fog. Felismeri a hiányokat minden téren és meg fogja találni a módokat és eszközöket, amelyek segítségével azokat pótolni lehet. Áll ez az állam, a főváros és egyes vidéki nagy városok (például Bergen) pavillonjaira is, melyek Norvégia kulturális, szociális és kommunális berendezéseiről adnak számot.

A kiállítást tömegesen látogatja a közönség, a főváros népe ott lakik, a vidék sűrű rajokban tódul feléje. Hogy azonban ne csak a nemzeti büszkeség dagassza a kebleket, hanem a „panem“ igényei is ki legyenek elégítve, a kiállítás gondoskodott a vendéglők egész tömege révén az anyagi élvezetek minden változatáról. A legszerényebb igényekre éppúgy figyelemmel voltak, mint a magasabbakra. Sőt mintaszerű tejcsarnok (a tej Nor-

végia egyik exportcikke), vegetáriánus és alkoholmentes ellátás is kínálkozik.

Még akik a kiállításokra szigorú mértéket alkalmaznak, azok is konstatálni kénytelenek, hogy a norvég jubiláris kiállítás relatív és abszolút szempontokból megállta helyét. A belső földieknek öröm volt és büszkeség, a külföldieknek kitünő alkalom, hogy Norvégia kultúráját és haladását az alkotás és a produkció minden terén megismerje és — tisztelje. Látjuk, hogy ez a nép józanul gondolkodik, okosan tervezi meg jövőjét és hasznosan dolgozik annak biztosítása érdekében.

Én még a hála és köszönet meleg kifejezésének akarok adózni Christoforsen O. kollégáknak, a christiániai „Aftenposten“ érdemes szerkesztőjének, aki a Christiániába a kiállítás tanulmányozása céljából utazott magyar újságírókat lekötő előzékenységgel segítette hivatásuk teljesítésében.

NÁDAI PÁL: A SZENTPÉTERVÁRI NÉMET NAGYKÖVETSÉG PALOTÁJA

incs még egy esztendeje, hogy e folyóirat hasábjain egy német architektus nagyszerű munkájáról szóltam, mely a vas és a márvány, az érc és a gránit nyelvén fejezte ki, hogy a mai építész is tud már történelmet építeni.

Az építész Behrens Péternek hívták, a munkája: az akkortáiban elkészült új német nagykövetségi palota volt Szentpétervárott. Azóta romok, hamu és vér jelzik azon a helyen, hogy nem is történelem volt az, amit épített, hanem világtörténelem. Nem véletlen és nem csodálatos, csak a kövek nyelvének erejét bizonyítja, hogy ez a tudatosan német, ez az imperialisztikus göggel megformált palota maga is megindult a népek nagy csatájával orosz földön. A legszebb, a legmonumentálisabb architektúra omlott vele össze, melyet a német építész a legutóbbi évtizedekben produkált és az első nagy kísérlet egy gyönyörű álom realizálására. Németek voltak azok, akik az utolsó negyedszázadban összetörték az építészeti francia barokk és álreneszánszon csüngő hagyományait, a kivénhedt historicizmust, mely a mai ember számára egy hazug ledérség elszállt szellemeit idézi vissza. S németektől várja a világ — joggal — azt az új stílust is, mely kifejezze a külső és belső architektúrában a kor képességeit, a mai ember szabadságát és kényelmét.

Az ehhez vezető úton hatalmas és impozáns felkiáltójel volt az elpusztult nagykövetségi palota. Az alaprajz csupa világosság, logika, áttekinthetőség. Mintha csak megakarna tagadni a tervezőművész festőeredetét s mintha igazolni akarna ama negyedszázadot, melyet Behrens motorgyárak, turbinacsarnokok, elektromos készülékek konstruálása közben töltött el. Az épülettömb: merev és biztos térművészet; egy nagy sztereometrikus egység, melyen minden pillér egy gránitborda és minden oszlop statikai őrtállója az építészeti gondolatnak. A homlokzat klasszikus egyszerűsége a legjellemzőbb itt: nem dór, nem is neohellenizmus a Brandenburgi kapu értelmében s mégis megéreztetni a görög lelket, mely komor, szinte puritán északnémet józansággá hidegült, ahogy a mérnökagy akarta kifejezni a nagyszerűség arányait. Semmi fölös dísz, semmi hazug pátoz odabent — mondja ez a homlokzat —, csak tér, nagy, világos trónterem, hatalmas ünnepi fogadóterem, melyek márványoszlopai közt a stucco-lustro hófehérsége, a nagykoronájú csillárok bronzveretei, a fehér-lakkozású, bordóhuzatú, arany-paszomántos faragott székek kemény silhouettei fürdenek a vakító parkettben. A homlokzat nem más, mint a belül koncentrált térművészet egy síkon reflektálva; egy kornak és egy fajnak lelke van ráírva, mely célszerű, hűvös és egyetlen álma van: a szuverenitás. Akik Behrens régebbi építészeti alkotásait ismerik, a Mannesmann-műveket, az A. E. G.